

6. Бартошек, М. Римское право: понятия, термины, определения / М. Бартошек. – М., 1989. – 448 с.
7. Покровский, И. А. История Римского права / И. А. Покровский. – Минск: Харвест, 2002. – 528 с.
8. Тацит, К. Анналы. Малые произведения: сб. / К. Тацит; пер. с лат. А. С. Бобовича; под ред. Я. М. Боровского, М. Е. Сергеенко. – М.: АСТ: Астрель, 2010. – 505 с.
9. Величко, А. М. Византийская симфония / А. М. Величко. – М.: Вече, 2013. – 384 с.
10. Дигесты Юстиниана: в 8 т. / редкол.: Л. Л. Кофанов (отв. ред.) [и др.]; пер. с лат. – М.: Статут, 2002–2005. – Т. 7, полумом 2, кн. 48–50. – 564 с.
11. Вальденберг, В. Е. Древнерусские учения о пределах царской власти: Очерки русской политической литературы от Владимира Святого до конца XVII века / В. Е. Вальденберг. – М.: Изд. дом «Территория будущего», 2006. – 368 с.
13. Величко, А. М. История Византийских императоров. От Константина Великого до Анастасия I. / А. М. Величко. – М.: Вече, 2012. – 592 с.
14. Эклога: Византийский законодательный свод VIII века / пер. вступ. ст. и коммент. Е. Э. Липшица. – М.: Наука, 1965. – 228 с.
15. Корогодина, М. В. Взгляды русских канонистов первой половины XVI века на царскую власть (на материале кормчих книг) / М. В. Корогодина // Верховная власть, элита и общество в России XIV – первой половины XIX века. Российская монархия в контексте европейских и азиатских монархий и империй: Вторая междунар. науч. конф., 24–26 июня 2009 г. [Электронный ресурс]. – 2009. – Режим доступа: <http://old.kreml.ru/ru/science/conferences/2009/power/thesis/Korogodina>. – Дата доступа: 15.02.2015.
16. История отечественного государства и права: в 2 ч. / под ред. О. И. Чистякова. – М.: Юрист, 2005. – Ч. 1 – 430 с.
17. Российское законодательство X–XX вв.: в 9 т. / под общ. ред. О. И. Чистякова. – М.: Юрид. лит., 1985–1994. – Т. 2. – 520 с.
18. Ермолович, В. И. Влияние источников отечественного и зарубежного права на формирование Статута Великого княжества Литовского 1529 г. / В. И. Ермолович // Статут Вялікага княства Літоўскага 1529 г. – падмурак развіцця беларускай дзяржаўнасці і канстытуцыйналізму (да 480-годдзя прыняцця): зб. навук. арт. – Мінск: РІВШ, 2009. – С. 64–71.
19. Jaskier, M. Iuris Provincialis Quod Speculum Saxonum vulgo nuncupatur libri tres [...] Annotata insuper in marginibus habentur loca legum Iuris[ue] Municipalis Maideburgen[sis] / M. Jaskier. – Kraków, 1535. – 346 s.
20. Volumina Legum: przedruk zbioru praw staraniem XX rijkarow w Warszawie, od roku 1732 do roku 1782: leges, statuta, constitutiones et privilegia regni Poloniae, magni ducatus Lithuaniae, omniumque provinciarum annexarum, a commitiis vislicie anno 1347 celebratis usque ad ultima regni comotia / J. Ohryzko. – Petersburg, 1859. – Т. 1. – 288 s.
21. Balzer, O. M. Geneza trybunału koronnego: studium z dziejów sądownictwa polskiego XVI wieku / O. M. Balzer. – Warszawa, 1886. – 347 s.
22. Музыченко, П. П. Рецепция римского права в Статутах Великого княжества Литовского / П. П. Музыченко // Статут Вялікага княства Літоўскага 1529 г. – падмурак развіцця беларускай дзяржаўнасці і канстытуцыйналізму (да 480-годдзя прыняцця): зб. навук. арт. – Мінск: РІВШ, 2009. – С. 71–76.
23. Bardach, J. Statuty Wielkiego Księstwa Litewskiego – pomniki prawa doby Odrodzenia / J. Bardach // Dzieje kodyfikacji prawa: materiały na konferencje historyków prawa w Karpaczu. – Karpacz, 1974. – S. 41–71
24. Акты Литовской Метрики / Собранные профессором Императорского Варшавского университета Ф. И. Леонтовичем. – Варшава: Тип. Варшав. учеб. округа, 1897. – Т. 1, вып. 2. – 200 с.
25. Статут Вялікага княства Літоўскага 1588. Тэксты. Даведнік. Каментарыі. – Мінск: БелСЭ, 1989. – 573 с.

26. Савченко, Д. А. Оскорбление величия по законодательству Великого княжества Литовского / Д. А. Савченко // Историко-правовые проблемы: новый ракурс: сб. науч. раб. – Курск: КГУ, 2014. – Вып. 7. – С. 102–121.
27. Леонтович, Ф. И. Литовские господа и центральные органы управления до и после Люблинской унии / Ф. И. Леонтович // Юридические записки, издаваемые Демидовским юридическим лицеем. – 1908. – Вып. 1. – С. 11–60.
28. Документы Московского архива Министерства юстиции / подготовил М. Довнар-Запольский, 1897. – Т. 1. – 569 с.
29. Kantorowicz, E. H. Dwa Ciała Króla. Studium ze średniowiecznej teologii politycznej / E. H. Kantorowicz. – Warszawa, 2007. – 483 s.
30. Дыдынский, Ф. М. Латинско-русский словарь к источникам римского права: по изд. 1896 г. / Ф. М. Дыдынский. – М., 1998. – 372 с.
31. Малиновский, И. А. Учение о преступлении по Литовскому статуту / И. А. Малиновский. – Киев, 1894. – 230 с.

(Дата подачы: 19.02.2015 г.)

У. А. Ганскі

Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы, Мінск

U. A. Ganski

National Institute of Higher Education, Minsk

УДК 379.851

ФІСКАЛЬНАЯ ПАЛІТЫКА ў ДАЧЫНЕННІ ДА СУБ'ЕКТАў РЭКРЭАЦЫІ І ТУРЫЗМУ ў ІІ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ

FISCAL POLICY IN RESPECT OF SUBJECTS OF RECREATION AND TOURISM IN THE SECOND COMMONWEALTH OF POLAND

У артыкуле разглядаецца сістэма падаткаў і збораў, якая прымянялася ў дачыненні да суб'ектаў рынку турысцка-рэкрэацыйных і спадарожных паслуг у міжваеннай Рэчы Паспалітай, комплекс падатковых льготаў і інвестыцыйных прэферэнцый, закліканых актывізаваць прадпрымальніцкую дзейнасць у сферы рэкрэацыі і турызму; прыводзяцца прыклады рэгіянальных асаблівасцяў фіскальнай палітыкі ў сферы рэкрэацыі і турызму на тэрыторыі Заходняй Беларусі.

Ключавыя словы: падаткі; фіскальная палітыка; турызм; рэкрэацыя; падатковыя льготы; інвестыцыі; эканамічная гісторыя; ІІ Рэч Паспалітая.

The article considers the system of taxes and levies, which were applied in respect of subjects of the market of tourism, recreation and related services in the interwar period in Second Commonwealth of Poland; examines the complex tax exemptions and investment incentives designed to promote business activity in the field of recreation and tourism; examples of regional features of fiscal policy in the field of recreation and tourism on the territory of West Belarus.

Key words: taxes; fiscal policy; tourism; recreation; tax incentives; investment; economic history; II Rzeczpospolita.

У выніку бурлівых падзей першай чвэрці XX ст. тэрыторыя Беларусі была падзелена мяжой не толькі на дзве дзяржавы, але і на дзве роз-

ныя эканамічныя сістэмы – капіталістычную ў П Рэчы Паспалітай і сацыялістычную ў СССР. Эканамічная гісторыя Заходняй Беларусі ў складзе П Рэчы Паспалітай шмат у чым была «нязручным мінулым» для савецкіх гісторыкаў. Аднак сёння, калі стала відавочнай тупіковасць савецкай эканамічнай мадэлі, ва ўмовах пабудовы рынкавай эканомікі і актыўнай інтэграцыі ў сусветныя гаспадарчыя працэсы, асабліваю актуальнасць набывае вывучэнне вопыту хай і непрацяглай, але даволі паспяховай пабудовы рынкавай эканомікі на заходнебеларускіх землях. Ва ўмовах рынкавай эканомікі фінансавая палітыка дзяржавы грунтуецца на сістэме фінансавых рэгулятараў. Такімі рэгулятарамі з'яўляюцца перш за ўсё падаткі, якія выступаюць асноўным інструментам фіскальнай палітыкі. Аб'ектыўнай рэчаіснасцю з'яўляецца тое, што, з аднаго боку, падаткі – гэта фінансавая падстава існавання дзяржавы, а з другога – гэта прылады пераразмеркавання даходаў юрыдычных і фізічных асоб, эфектыўны інструмент уплыву дзяржавы на грамадскую вытворчасць. Заходняя Беларусь не мела ўласнай фіскальнай сістэмы, аднак на яе тэрыторыі паспяхова ажыццяўлялася польская фіскальная палітыка, якая ўлічвала пэўныя асаблівасці гэтага рэгіёна, і якая шмат у чым паспрыяла развіццю рэкрэацыі і турызму на заходнебеларускіх землях.

Суб'екты гаспадарання, якія ажыццяўлі дзейнасць у сферы рэкрэацыі і турызму, былі абавязаныя аплачваць адпаведныя дзяржаўныя і камунальныя падаткі і зборы. Выключэнне складала толькі Польская чыгунка, якая згодна з артыкулам 8 распараджэння прэзідэнта П Рэчы Паспалітай ад 24 верасня 1926 г. аб утварэнні прадпрыемства «Польская дзяржаўная чыгунка» была вызвалена ад абавязковай выплаты большасці падаткаў і збораў на карысць дзяржаўнага бюджэту або на карысць іншых інстытуцый.

Сістэма дзяржаўных падаткаў, якая ўжывалася ў дачыненні да суб'ектаў рынку турысцка-рэкрэацыйных паслуг, складалася з падатку на прадпрымальніцтва, падатку з абароту, падаходнага падатку, падатку на маёмасць, падатку на нерухомасць з крызісным дадаткам да яго, акцызнага збору з устаноў, якія рэалізуюць алкагольныя напоі.

Падатак на прадпрымальніцтва спаганяўся ў форме прадпрымальніцкага пасведчання (патэнта), які належала выкупіць. Кошт пасведчання залежаў ад катэгорыі, да якой адносілася прадпрыемства, а таксама ад тыпу мясцовасці, у якой яно было зарэгістравана і ажыццяўляла сваю дзейнасць. У адпаведнасці з распараджэннем Міністэрства фінансаў ад 11 снежня 1936 г., калі гатэль або рэстаран размяшчаўся ў спалучаных памяшканнях, трэба было набыць два асобныя патэнты, нават калі яны з'яўляліся адным прадпрыемствам. Паніжэння стаўкі падатку дамагаліся таксама ўдзельнікі Першага з'езду гатэльна-пансіянатнага бізнесу, які прайшоў 23–24 мая 1937 г. Лісты з падобнай просьбай накіроўвала ў Міністэрства фінансаў і Галоўная арганізацыя польскага гатэльнага бізнесу [1, с. 4–5]. Набываць патэнт павінны былі і прадпрыемствы, якія аказвалі паслугі ў сферы

камунікацыі. Ажыццяўленне прадпрымальніцкай дзейнасці без набыцця патэнта, як і ажыццяўленне дзейнасці па неадпаведнаму патэнту, каралася штрафам у памеры 20-кратнага кошту адпаведнага патэнта.

Закон ад 4 мая 1938 г. аб падатку з абароту замяніў аналагічны нарматыўна-прававы акт ад 1925 г. аб падатку на прадпрымальніцтва. Падаткам з абароту не абкладаліся толькі мэбляваныя пакоі, а таксама ўстановы грамадскага харчавання, калі колькасць пакояў не перавышала трох, а колькасць пасадачных месцаў ва ўстанове грамадскага харчавання не перавышала дзесяці. Стаўка падатку складала 3 %. Міністэрства фінансаў магло вызваляць ад выплаты гэтага падатку асобных падаткаплацельшчыкаў, памер падатку ў якіх не перавышаў квоты ў 100 злотых штогод [2].

Прадпрымальнікі, якія ажыццяўлялі дзейнасць у сферы рэкрэацыі і турызму, былі абавязаныя плаціць падатак на даходы. Ён быў уведзены законам ад 16 ліпеня 1920 г. Абкладанню гэтым падаткам падлягалі фізічныя і юрыдычныя асобы, якія атрымлівалі даход, памер якога ў выпадку фізічных асоб быў прывязаны да тыпу населенага пункта, у якім пражываў грамадзянін.

У адпаведнасці з законам ад 16 ліпеня 1920 г. прадпрымальнікі – фізічныя асобы падлягалі абкладанню падаткам на маёмасць у залежнасці ад кошту актываў. Дадаткова як фізічныя, так і юрыдычныя асобы абкладаліся адназковым падаткам на маёмасць. Падатак павінен быў спаганяцца ў 1924–1926 гг. на працягу шасці паўгадавых перыядаў. Дадзеная мера была выклікана складанай фінансавай сітуацыяй у краіне. На прадпрымальнікаў, якія плацілі маёмасны падатак на аснове закона ад 11 жніўня 1923 г., у 1933–1937 гг. быў ускладнены абавязак па выплаце павышанага маёмаснага падатку.

З 1924 г. суб'екты рынку турысцка-рэкрэацыйных паслуг былі абавязаны плаціць падатак на нерухомасць. Базай для падаткаабкладання былі памер арэнднай платы або кадастравы кошт нерухомасці. Стаўка падатку ў 1924 г. складала 20 %. У наступныя гады яна істотна знізілася і ў 1928 г. устанавілася на ўзроўні 7 %. 14 студзеня 1936 г. прэзідэнт выдаў дэкрэт аб падатку на нерухомасць [3]. Базай для падаткаабкладання вызначаліся альбо сума арэнднай платы, атрыманай з дадзенай нерухомасці за мінулы год, альбо сума магчымай арэнднай платы, якая магла б быць атрымана ў выпадку здачы нерухомасці ў арэнду. Стаўка падатку ў дадзеным выпадку складала ад 8 % да 12 %. У выпадку немагчымасці вызначыць памер патэнцыйнай арэнднай платы базай для падаткаабкладання служыў кадастравы кошт нерухомасці. Крызісным дадаткам да падатку на нерухомасць былі абцяжараны ўсе плацельшчыкі падатку на нерухомасць. Складаў ён 3 % і спаганяўся ў 1932–1935 гг. [4].

У адпаведнасці з законам ад 31 ліпеня 1924 г. прадпрымальнікі, якія ажыццяўлялі дзейнасць па ўтрыманні бараў, кафэ і рэстаранаў, і якія валодалі дазвалам на рэалізацыю алкагольных напояў, абкладаліся акцызным зборам. Памер збору залежаў ад тыпу населенага пункта, дзе знаходзілася

прадпрыемства, а таксама ад штатнай колькасці супрацоўнікаў. З 11 ліпеня 1932 г. акцызным зборам, акрамя ўласна спіртавых напояў, абкладалася таксама рэалізацыя квасу і іншых напояў на аснове дрожджаў.

Камунальныя або мясцовыя падаткі, якія спаганяліся з суб'ектаў рэкрэацыі і турызму, былі прадстаўлены камунальным падаткам на вытворчую і гандлёвую дзейнасць, гатэльным падаткам, падаткамі на кустарную вытворчасць і рэалізацыю ў розліў алкагольных напояў, падаткам з памяшканняў, якія здаюцца ў арэнду, дадаткам да дзяржаўнага падатку на нерухомую маёмасць на карысць органаў мясцовага самакіравання, дадаткам да дзяржаўнага падатку на спажыванне алкаголю на карысць органаў мясцовага самакіравання, а таксама дарожнымі падаткамі і зборамі.

Падатак на вытворчую і гандлёвую дзейнасць спаганяўся ў выглядзе дапаўнення да дзяржаўнага падатку на прадпрымальніцтва. 10 % ад велічыні падатковай выплаты атрымлівала ваяводства, а іншыя 90 % адыходзілі гарадскім гмінам ці павятовым адміністрацыям (у залежнасці ад месцазнаходжання падаткаплацельшчыка). Павятовыя адміністрацыі былі абавязаны пералічыць палову сродкаў сельскай гміне, на тэрыторыі якой знаходзіўся падаткаплацельшчык. Ваяводская адміністрацыя мела права вызначыць велічыню падатка на вытворчую і гандлёвую дзейнасць у памеры, не перавышаючым 10 % [5].

Гатэльны падатак абавязаны былі плаціць асобы, якія карысталіся паслугамі гатэляў, пансіянатаў, мэбляваных пакояў і пастаяльных двароў. Падатковымі агентам, які выконваў функцыі збору і пералічэння падатку ў бюджэт гарадской ці сельскай гміны, выступаў уласнік установы часовага размяшчэння. Памер стаўкі падатку не мог перавышаць 10 % ад кошту пражывання. Ад выплаты гатэльнага падатку вызваліся толькі санаторыі і дамы адпачынку. Аднак стаўка часта перавышала парог у 10 %, што выклікала незадаволенасць і супраціў уласнікаў аб'ектаў размяшчэння і іх кліентаў. У сувязі з гэтым Міністэрства ўнутраных спраў сумесна з Міністэрствам фінансаў ажыццявілі рэвізію з мэтай выяўлення фактаў завышэння стаўкі гатэльнага падатку і яе зніжэння да 10 %. На тэрыторыях, якія мелі курортны статус, гатэльны падатак мог уводзіцца толькі ў выключных выпадках і не павінен быў перавышаць 6 % [6]. У гэтай сувязі гміны не былі зацікаўленыя ў атрыманні статусу курортнай мясцовасці.

Падатак на кустарную вытворчасць і рэалізацыю ў розліў алкагольных напояў выплачваўся на карысць ваяводстваў уласнікамі ўстаноў грамадскага харчавання, пачынаючы з 1 студзеня 1924 г. Стаўка падатку складала 3 % ад абароту. У адпаведнасці з законам ад 11 жніўня 1923 г. на тэрыторыі Заходняй Беларусі гэты падатак выплачваўся ў дзяржаўны бюджэт, а ў бюджэты адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак ён выплачваўся толькі на тэрыторыях былых аўстрыйскіх і прускіх уладанняў.

Абавязак выплачваць у бюджэт гарадской гміны падатак з памяшканняў, якія здаваліся ў арэнду, вызначаў артыкул 21 закона ад 17 снежня 1921 г. Па-

мер падатку вызначаўся гарадскімі ўладамі ў залежнасці ад велічыні арэндных плацяжоў або кадастравага кошту нерухомасці. 2 жніўня 1926 г. уступіў у сілу новы закон. Згодна з ім аб'ектамі падаткаабкладання прызнаваліся ўсякага роду арандаваныя памяшканні на тэрыторыі гарадской гміны, а падаткаплацельшчыкамі – фізічныя і юрыдычныя асобы, якія месціліся ў ім. У выпадку з гатэлямі, пансіянатамі, мэбляванымі пакоямі, дамамі адпачынку, здымаемымі на тэрмін да трох месяцаў, падатак плацілі іх уласнікі. Падатковай базай з'яўлялася сума арэндных плацяжоў за папярэдні год. Акрамя гэтага, стаўка падатку прывязвалася да колькасці памяшканняў: для памяшканняў з аднаго, двух ці трох пакояў – 8 %, для памяшканняў, якія складаліся з чатырох і больш пакояў, – 12 %. Дэкрэт прэзідэнта ад 14 лістапада 1935 г. вызначыў новую стаўку для гатэляў, пансіянатаў, мэбляваных пакояў і дамоў адпачынку ў памеры 12 % [7]. У сувязі з гэтым Галоўная арганізацыя польскага гатэльнага бізнесу пачала кампанію па яе зніжэнні. З прапановай аб зніжэнні стаўкі падатку выступіў Саюз польскіх гандлёва-прамысловых палат. Гэтыя намаганні мелі поспех, і Міністэрства фінансаў з 1939 г. знізіла падатак да 8 % [8, с. 6].

З 14 студзеня 1936 г. у дадатак да дзяржаўнага падатку на нерухомасць стаў спаганяцца збор на карысць органаў мясцовага самакіравання ў памеры да 7 % ад сумы арэнднай платы. Таксама на карысць органаў мясцовага самакіравання ў дадатак да дзяржаўнага падаткаў стаў спаганяцца збор у памеры 30 % ад падатку на вытворчасць і рэалізацыю вінна-гарэлачных вырабаў, а таксама 15 % на іншыя спіртазмяшчальныя напоі. З 1932 г. паступленні ад гэтых збораў дзяліліся паміж Крэдытнымі фондам узаемадапамогі, утвораным распараджэннем прэзідэнта ад 1 чэрвеня 1927 г., і гарадскімі і павятовымі адміністрацыямі: фонд атрымліваў 20 %, гарадскія гміны 50 %, павятовыя адміністрацыі 30 % агульнай сумы паступленняў [9].

У адпаведнасці з законам ад 10 снежня 1920 г. ваяводскія і павятовыя адміністрацыі атрымлівалі права ўводзіць падаткі, якія прызначаліся на ўтрыманне дарожнай сеткі. Акрамя таго, павятовыя адміністрацыі атрымлівалі права спаганяць адмысловы збор з прадпрымальнікаў, якія набывалі патэнт і рэгістрацыйныя карты (памер збору не мог перавышаць 15 % кошту патэнта). Гарадскія і сельскія гміны мелі права кампенсацыі кошту будаўніцтва дарог, спаганяючы іх з прадпрыемстваў, якія атрымлівалі пэўныя выгады ад карыстання імі. З 1 красавіка 1931 г. прадпрымальнікі, якія ажыццяўлялі дзейнасць па перавозцы пасажыраў і грузаў, а таксама фізічныя асобы, якія выкарыстоўвалі аўтамабілі з мэтай атрымання даходу, былі абавязаныя выплачваць збор у Дзяржаўны дарожны фонд. Зборам у 30 % ад кошту таксама абкладаліся ўсе аўтобусныя і чыгуначныя квіткі, за выключэннем квіткаў у межах адной гарадской гміны. З 1938 г. прадпрымальнікі, якія набывалі патэнты і рэгістрацыйныя карты, былі абавязаныя аплачваць спецыяльны дарожны падатак, які прызначаўся на будаўніцтва новых і абслугоўванне існуючых дарог агульнага карыстання. Стаўкі яго вызначаліся ваяводскім

сеймам, павятовымі або гарадскімі радамі і не маглі перавышаць 15 % кошту патэнта або рэгістрацыйнай карты [10].

Прадпрымальнікі, якія ажыццяўлялі дзейнасць у сферы рэкрэацыі і турызму, маглі карыстацца рознымі падатковымі ільготамі. Базавымі тут былі ільготы пры набыцці прадпрымальніцкага пасведчання (патэнта). Льготай маглі карыстацца прадпрыемствы, якія планавалі ажыццяўляць дзейнасць у сферы грамадскага харчавання, пасажырскіх аўтобусных перавозак, паслуг гатэляў і іншых сродкаў часовага размяшчэння. Ільготай таксама маглі скарыстацца турыстычныя агенствы Польшкага бюро падарожжаў «Орбіс».

Улады імкнуліся прыцягнуць прыватныя інвестыцыі ў гатэльна-рэстаранны комплекс. З 1922 г. прадпрымальнікі, якія ўкладалі сродкі ў будаўніцтва або рэканструкцыю ўстаноў часовага размяшчэння ці грамадскага харчавання, маглі прасіць вызваліць іх ад падатку на нерухомаць на тэрмін да 15 гадоў. Новыя ільготы прадугледжваў прыняты 9 красавіка 1938 г. закон аб інвестыцыях. У адпаведнасці з ім пабудаваныя або рэканструяваныя будынкi вызваліліся на тэрмін да дзесяці гадоў ад усіх відаў падаткаў на маёмасць, што спаганяліся як на карысць дзяржаўнага, так і мясцовага бюджэтаў, а таксама ад усіх іншых падаткаў і збораў, асновай для разліку якіх служыў падатак на нерухомаць.

19 красавіка 1939 г. Міністэрства фінансаў выдала цыркуляр, паводле якога гатэлі, пансіянаты, мэбляваныя пакоі і г. д. абкладаліся падаткам са здаваемых у арэнду памяшканняў у памеры 8 %, а не 12 %. У дачыненні да гасцініц і пансіянатаў, размешчаных у курортных мясцовасцях з ярка выяўленай сезоннасцю, дадзены падатак мог плаціцца толькі за перыяд фактычнага выкарыстання памяшканняў, і не налічваўся за перыяд міжсезоннага прастою [11, с. 155].

У другой палове 1930-х гг. улады сур'ёзна ўзяліся за пытанне інвеставання ў развіццё ўсходніх ваяводстваў. Прадпрымальнікі, якія стваралі на тэрыторыі Заходняй Беларусі новыя гатэльна-рэстаранныя прадпрыемствы, як і тыя, што правялі рэканструкцыю існуючых аб'ектаў часовага размяшчэння ці грамадскага харчавання, маглі прасіць аб прымяненні да іх падатковых ільгот па падаходным падатку. Сутнасць ільготы заключалася ў выключэнні сумы інвестыцыі з базы для абкладання падаходным падаткам. Падаходным падаткам не абкладалася сума даходу, выдаткаваная на набыццё каштоўных папераў акцыянерных таварыстваў, размешчаных на тэрыторыі Заходняй Беларусі, якія ажыццяўлялі дзейнасць у сферы турызму і рэкрэацыі.

З мэтай развіцця транспартнай інфраструктуры рэгіёну ўлады прымянялі падатковыя ільготы і ў дачыненні да прадпрыемстваў транспартнай сферы. Ільготы дзейнічалі пры набыцці транспартных сродкаў, прымяняліся спецыяльныя рэжымы прадастаўлення транспартным прадпрыемствам зямель пад будаўніцтва аб'ектаў інфраструктуры, уводзіліся спецыяльныя тарыфы на матэрыялы і інш. Асаблівымі прэферэнцыямі

карысталіся прадпрыемствы авіяцыйнай сферы – спецыяльныя ільготы прымяняліся ў дачыненні да пакупнікоў самалётаў, вызвалючы іх ад большай часткі падаткаў і збораў.

У адпаведнасці з распараджэннем Савета Міністраў ад 21 жніўня 1935 г. у дачыненні да новых аўтобусных маршрутаў збор на карысць Дзяржаўнага дарожнага фонду ў памеры 40 грошай з кожнага пасажырскага месца за кожны кіламетр шляху быў зніжаны на 50 % на тэрмін да аднаго года ад даты адкрыцця руху па маршруце. Акрамя таго, ільгота ў памеры 50 % ад збору на карысць Дзяржаўнага дарожнага фонду на пастаяннай аснове дзейнічала для ўсіх перавозчыкаў на тэрыторыі Віленскага, Навагрудскага, Палескага, Валынскага, Тарнапольскага і Станіслаўскага ваяводстваў [12, с. 244–245].

Такім чынам, фіскальная палітыка ў дачыненні да суб'ектаў рэкрэацыі і турызму ў П Рэчы Паспалітай ажыццяўлялася праз падаткаабкладанне суб'ектаў рынку турысцка-рэкрэацыйных паслуг. Суб'екты гаспадарання, якія ажыццяўлялі турыстычную і спадарожныя віды дзейнасці, былі абавязаны выплачваць як дзяржаўныя, так і камунальныя (мясцовыя) падаткі. Дзяржаўныя падаткі прадстаўлены падаткам на прадпрымальніцтва, падаткам з абароту, падаходным падаткам, падаткам на маёмасць, падаткам на нерухомаць з крызісным дадаткам да яго і акцызным зборам з устаноў, якія рэалізуюць алкагольныя напоі. Камунальныя падаткі былі прадстаўлены падаткам на вытворчую і гандлёвую дзейнасць, гатэльным падаткам, падаткамі на кустарную вытворчасць і рэалізацыю ў розліў алкагольных напояў, падаткам са здаваемых у арэнду памяшканняў, дадаткам да дзяржаўнага падатку на нерухомаць, дадаткам да дзяржаўнага падатку на спажыванне алкаголю, а таксама дарожнымі падаткамі і зборамі. Для стымулявання прадпрымальніцкай актыўнасці выкарыстоўвалася даволі шырокая сістэма падатковых зніжак, якія павінны былі спрыяць актывізацыі інвестыцый у турыстычную галіну.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Wystąpienia N.O.P.P.H. w sprawie obniżenia stawek podatku przemysłowego // Biuletyn Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego. – 1937. – № 7. – S. 4–5.
2. Ustawa z dnia 4 maja 1938 r. o podatku obrotowym // Dziennik Ustaw. – 1938. – № 34. – Poz. 292.
3. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. o podatku od nieruchomości // Dziennik Ustaw. – 1936. – № 3. – Poz. 14.
4. Ustawa z dnia 17 grudnia 1931 r. o kryzysowym dodatku do państwowego podatku od nieruchomości w gminach miejskich oraz od niektórych budynków w gminach wiejskich // Dziennik Ustaw. – 1931. – № 112. – Poz. 878.
5. Ustawa z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych // Dziennik Ustaw. – 1923. – № 94. – Poz. 747.
6. Okólnik Nr. 61 z dnia 31 lipca 1936 r. o podatku hotelowym // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. – 1936. – № 22. – Poz. 154.
7. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1935 r. o podatku od lokali // Dziennik Ustaw. – 1935. – № 82. – Poz. 505.

8. Wystąpienie Związku Izb Przemysłowo-Handlowych o obniżeniu podatku lokalowego dla hoteli i pensjonatów // Biuletyn Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego. – 1937. – № 5. – S. 6.

9. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1935 r. o obniżeniu obciążenia daninami komunalnymi i o innych zmianach w finansach komunalnych // Dziennik Ustaw. – 1935. – № 88. – Poz. 544.

10. Ustawa z dnia 5 sierpnia 1938 r. o poprawie finansów związków samorządu terytorialnego i o zmianie ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych // Dziennik Ustaw. – 1938. – № 59. – Poz. 455.

11. Łotocki, J. Hotel i pensjonat jako przedsiębiorstwo / J. Łotocki // Turyzm Polski. – 1939. – № 7–8. – S. 155.

12. *Ćwikła, L. Prawne aspekty rozwoju turystyki w Polsce w latach 1918–1939* / L. *Ćwikła*. – Lublin: KUL, 2011. – 560 s.

(Дата подачи: 28.01.2015)

О. С. Гончар

Полесский государственный университет, Пинск

O. S. Gonchar

Polesye state university, Pinsk

УДК 303.436.2

ИСТОРИЯ ПИНСКОГО ЗОНАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО АРХИВА

HISTORY OF ZONE STATE ARCHIVE IN PINSK

В статье рассматривается история зонального государственного архива в г. Пинске. На основании проведенного исследования автором определены основные этапы исторического развития и специфика деятельности одного из значимых центров архивного дела в Республике Беларусь. Осуществленная конкретизация функций архивного учреждения позволяет судить о его потенциале, определять перспективы дальнейшего развития.

Ключевые слова: история архивного дела; архив, зональный архив; функции архива; архивные фонды; документ как исторический источник.

In article a subject of author's consideration is the history of zone state archive in Pinsk. On the basis of the conducted research by the author the main stages of historical development and specifics of activity of one of the significant centers of archiving in Republic of Belarus are defined. The carried-out specification of functions of archival establishment allows to judge its potential, to define prospects of further development.

Key words: archiving history; archive; zone archive; functions of archive; archival funds; document as historical source.

Исторической наукой накоплен положительный опыт исследования процесса развития архивного дела на территории Беларуси в XX в. Л. Н. Александрова, С. В. Жумарь, В. В. Карев, Г. П. Краснокуцкая, А. Н. Михальченко, М. Ф. Шумeko в своих историографических исследованиях разноаспектно рассматривают вопросы деятельности архивных учреждений как в советский период, так и в период становления и развития Республики Беларусь [1–4]. Должное внимание историки-архивисты

уделяют прежде всего проблемам выявления, собирания и изучения документов, относимых к различным периодам истории Беларуси. Вместе с тем вне их внимания остается чрезвычайно содержательная часть истории развития белорусского архивоведения, связанная с деятельностью зональных государственных архивов.

История зонального государственного архива в г. Пинске ведет свое начало с момента образования в феврале 1940 г. С началом Великой Отечественной войны, имея статус Государственного архива Пинской области, учреждение временно прекратило свою деятельность. Она была возобновлена в августе 1944 г. с освобождением города от немецко-фашистских захватчиков. Ведомственное подчинение архива позволяет выделить следующие этапы его деятельности:

- 1944–1956 гг. – деятельность в подчинении архивному отделу Управления Народного Комиссариата (с 1946 г. – Министерства) внутренних дел по Пинской области.

- 1956–1964 гг. – деятельность в подчинении архивному отделу Управления внутренних дел исполнительного комитета (с 1960 г. – при исполнительном комитете) Брестского областного Совета депутатов трудящихся.

- 1964–1992 гг. – деятельность в подчинении архивному отделу Управления внутренних дел исполнительного комитета Брестского областного (промышленного) (с 1964 г. – областного) Совета депутатов трудящихся.

- 1992–2001 гг. – деятельность в подчинении отделу по архивам и делопроизводству исполнительного комитета Брестского областного Совета народных (с марта 1994 г. – Совета) депутатов (с октября 1994 г. – Брестского областного исполнительного комитета).

- 2001 г. – по наши дни – деятельность в подчинении Брестскому областному исполнительному комитету.

В обозначенные периоды изменению подвергалась не только подчиненность учреждения. С эволюцией его статусности изменялось название архива. С 1964 г. – это Филиал государственного архива Брестской области в г. Пинске, с 20 сентября 1996 г. – Зональный государственный архив в г. Пинске, с 30 июня 2001 г. – Научно-методическое учреждение «Зональный государственный архив в городе Пинске». С 4 мая 2012 г. архив переименован в учреждение «Зональный государственный архив в г. Пинске» и является одним из 16 архивов подобной статусности в Республике Беларусь.

Изначально основными функциями архива были определены организация и развитие архивного дела на территории Пинской области, руководство работой районных государственных архивов. К актуализируемому в настоящее время функциям зонального государственного архива в г. Пинске относятся:

- постоянное хранение и создание условий для обеспечения сохранности документов Национального архивного фонда Республики Беларусь;